

BANKACILIK ve SERMAYE
Piyasası Araştırmaları Dergisi

Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi

BSPAD, Cilt 3, Sayı 7
www.bankasermaye.com

Tarımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları¹

Selem Method in Financing Agriculture and Accounting Records

Prof. Dr. Sabri Burak ARZOVA

Marmara Üniversitesi

İşletme Fakültesi

burakarzova@marmara.edu.tr

Arş. Gör. Bertaç Şakir ŞAHİN

Yıldız Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

bertacsa@yildiz.edu.tr

Özet

Son yıllarda dünyada kullanımı artan faizsiz finansman sistemi, finansman yöntemlerinden faiz unsurunu çıkarıp kâr ve zarara katılmı esasını ilke edinmiş ve geleneksel yöntemlere bir alternatif olmuştur. Geleneksel finansın dini hassasiyetleri karşılayamaması ve mikrofinans alanındaki eksikleri sebebiyle etkin bir şekilde ulaşamadığı farklı ekonomik etkinliklere ve sosyoekonomik seviyelere ulaşabilmesi faizsiz finansman araçlarının önemli avantajları olmuştur. Bu ekonomik etkinliklerden biri de tarımdır. Karakteristik özellikleri ve tarımla uğraşan her kesime hitap edememesi sebebiyle geleneksel finansman yöntemlerinin tarımın finansmanı için yeterli olamayacağı bir gerçektir. Faizsiz finansman araçları felsefesi itibariyle bu açığı kapatarak tarımın finansmanında etkinliği sağlayabilecek özelliktedir.

Tarımın finansmanında kullanılacak faizsiz araçlardan biri de selemidir. Selem, finansmana ihtiyaç duyan tarım üreticisinin ürünlerinin peşin fiyattan satın alınması ve ürünlerin ileri bir tarihte teslim edilmesi işlemidir. Üreticiyi finansal anlamda rahatlatan selem uygulaması, İslamiyet'in erken dönemlerinden itibaren tarımın finansmanında sıklıkla kullanılan bir yöntem olmuştur. Çalışmada tarımda selem uygulamasının felsefesi ve uygulamasını tanıtılacak, selem riskleri ve çözüm önerilerinden bahsedildikten sonra selem muhasebeleştirilmesi incelenecektir.

¹ Makale Gönderim Tarihi: 30.11.2018 – Makale Kabul Tarihi: 12.02.2019

Anahtar Kelimeler: Selem, Tarımın Finansmanı, Faizsiz Finansman Araçları

JEL Sınıflandırması: G20, G21, G23, Q00

Abstract

Increasing interest-free financing instruments used in the world in recent years, have become a good alternative to traditional methods. It is advantage of interest-free financing instruments that reaching different economic activities and socioeconomic levels which traditional finance can't reach due to inability to meet religious sensitivities and deficiencies in the field of microfinance . One of these economic activities is agriculture. Because of its characteristic features and the socioeconomic level of the agricultural sector, it is a fact that traditional financing methods can't be sufficient for the financing of agriculture. At this point, interest-free financing instruments can be effective in the financing of agriculture with its philosophy

One of the interest-free instruments that can be used in the financing of agriculture is selem. The application of selem, which relieves the producer financially, has become a frequently used method of financing agriculture since the early days of Islam. In this study, the philosophy and application of selem method in agriculture will be introduced, after mentioning the risks and solution suggestions about selem accounting of selem will be examined.

Keywords: Selem, Financing Agriculture, Interest Free Financing Instruments

JEL Classification: G20, G21, G23, Q00

Giriş

Sosyoekonomik sonuçları olan tarımsal üretim, farklı açılardan ele alınması gereken önemli bir ekonomik faaliyettir. Tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin gerçekleşmesi adına birçok değişken, piyasa ve akademi açısından ele alınmakta ve mevcut duruma alternatif çözümler bulunmaya çalışılmaktadır. Tarımsal üretimin finansmanı bahsedilen değişkenler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Finans biliminin temel öğretilerinden olan riski dağıtmak ve girdi fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı üreticinin korunması adına tarımın finansmanında yeni araçların kullanılması önemlidir. Üstelik yeni araçlarla gerçekleşen finansmanın tarımsal üretimin çıktılarında yaratacağı olumlu etki başta gıda enflasyonu olmak üzere makroekonomik göstergeleri de olumlu yönde etkileyecektir. Literatüre ve uygulamaya bakıldığında geleneksel finansman yöntemlerine alternatif olarak faizsiz finansman araçları kullanılmaktadır.

20. Yüzyılda Mısır'da kurumsal anlamda ilk uygulamalarına rastladığımız faizsiz finansman araçları İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurulması ile birlikte para ve sermaye piyasalarında daha sık kullanılmaya başlanmıştır. İKB'nin özel sektör projelerinin fonlanması konusunda yetersiz kalması özel girişimleri de beraberinde getirmiş ve faizsiz finansman araçlarıyla hizmet veren bankaların sayısı hızla artmıştır. *Uygulamada faiz unsuru yerine kâr ve zararda ortaklığı* esas olarak iktisadi hayattaki dini hassasiyetleri karşılaması ve mikro finansa uygun araçları barındırması sebebiyle faizsiz finansman sistemi dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kabul görmüş ve faizsiz finansman araçları ile fonlama işlemi gerçekleştiren kurumlar 1980'li yıllarda "özel finans kurumları" adıyla ülkemizde hizmet vermeye başlamıştır. 2000 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuş ve faizsiz finansman hizmeti veren özel finans kurumları hakkında yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 2005 yılında Bankacılık Kanunu'nda yapılan değişiklik ile özel finans kurumlarının ismi katılım bankası olarak değiştirilmiştir. Günümüzde katılım bankaları verdikleri faizsiz finansman hizmeti ile çeşitli ekonomik faaliyetleri fonlamaktadır. Tarımsal faaliyetler faizsiz finansman sisteminin fonladığı ekonomik faaliyetlerdendir. Faizsiz finansman araçları arasında tarım için uygun yöntemlerden biri de selemidir. Üreticinin nakit ihtiyacının karşılanması amacıyla, teslim edilecek ürünün nicelik ve nitelik açısından tanımlandığı ve satış sürecinin belirlendiği bir sözleşme olan selem sözleşmesi en basit ifadeyle ürün bedellerinin teslim tarihinden önce peşin olarak ödenmesi ve ürünlerin ileri bir tarihte teslim edilmesi süreçlerini kapsamaktadır. Üreticinin nakit ihtiyacını karşılaması açısından önemli bir finansman aracı olan selem, ürünleri peşin fiyattan piyasa fiyatının altında satın alan taraf için yatırım fırsatı doğururken

ürünlerini henüz üretmeden satan taraf için de önemli bir fon kaynağı olmaktadır. Bu olumlu özelliklerinin yanında peşinen gerçekleştirilen ödeme işlemi finansal ve finansal olmayan bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Ayrıca selem sözleşmesinin oluşturulması süreci de kendi içinde çeşitli risk unsurlarını barındırmaktadır.

1. Selem Kavramı

Faizsiz finansman araçları arasında tarıma özgü bir yöntem olarak kullanılan selem, literatürde farklı yönleriyle incelenmiştir. Selem literatürde, alıcının belirlenen ürünlerin pazarlık fiyatını peşinen ödediği, satıcının ise ürünleri ileride belirlenmiş bir tarihte teslim etmeyi taahhüt ettiği bir satış işlemi olarak tanımlanmıştır. Selem sürecine ancak sözleşme gerçekleştirilirken kalitesi ve niceliği belirlenebilen ürünler konu olabilir (Al Hassan,1993:105, Aburaida, 2011:161).

Ehsan ve Shahzad (2015: 71-72) selem işleminin gerçekleştirilmesi için gerekli şartları şu şekilde sıralamıştır:

- Belirlenen fiyat sözleşme gerçekleştirilirken peşinen ödenmelidir.
- Selem pazarda kıt olmayan mallar üzerinde uygulanabilir.
- Sözleşme yapılırken ürünün her bir özelliği belirlenmelidir.
- Belirlenen fiyat nakit olarak ödense de tercihen ödeme emtia üzerinden de gerçekleştirilebilir. Ancak emtia ile ödemede de bazı şartlar vardır. Örneğin satışa konu olan ürün buğday ise ödeme buğday üzerinden gerçekleştirilemez.
- Selemde minimum teslim süresi 15 gün olmalıdır.
- Ürünün teslim garantisi, satıcıdan yazılı ve imzalanmış bir belge ile alınabileceği gibi herhangi bir ürün şeklinde de alınabilir.
- Eğer satıcı ürün tesliminden önce ölürse ya da ürünler teslim edilmeyecek derecede zarar görürse, alıcı ürün bedelini talep etme hakkına sahiptir.
- Sözleşme imzalanıp ödeme gerçekleştirildikten sonra satıcının ürünlerin kalitesini, miktarını ve değişim noktasını değiştirmesine izin verilmez.
- Her iki tarafta karşılıklı rıza ile sözleşmeyi değiştirebilir ya da iptal edebilir.

Selem ve selem tarım dışı imalat ürünlerinde kullanıldığı istisna işlemlerinde para, altın ve gümüş gibi para ve para benzeri varlıkların satışından elde edilen gelir faiz geliri olarak değerlendirildiği için bu ürünler selem sözleşmelerine konu olamaz (Serpam, 2013: 5, Çiftçi ve Fidanlı, 2018: 481).

Akdemir'e (2018: 94) göre, Faiz önce malı teslim edip paranın geç alınmasından dolayı bedele ilave edilen fark iken selem ise paranın önce verilip malın geç alınmasından dolayı bedelde yapılan indirimdir. Dolayısıyla faiz fiyatları artırırken selem fiyatları düşürür. Akdemir (2018: 94) faizle ortaya çıkan fazlalığın İslam hukuku açısından meşru olmadığını ve piyasaları olumsuz etkilediğini, selem ile fiyatlarda yaşanacak indirimi ise meşru ve piyasalar açısından olumlu bulmaktadır.

Selem tipi satışlar mahsulleri belli bir olgunluğa ulaşana kadar küçük çiftçilerin ailelerine bakabilmelerine olanak sağladığını belirten Yusoff ve Kamdari (2016: 591) tarafından konunun mikro finans boyutuna dikkat çekilmiştir. Kaleem ve Ahmad (2015: 216) gelişmekte olan ülkelerdeki üreticilerin eğitim ve maddi güç anlamında sıkıntılar yaşadıklarını bu sebeple selem ve benzeri sözleşmelerden sömürüleceklerinden korktukları için uzak durduklarını belirtmişlerdir.

Dchieche ve Aboulaich'e (2016: 911) göre selem sözleşmelerinde Arapça kayıp ifadesine gelen Al-Ghabn olasılığı mevcuttur. Bir eşyayı değerinin altında satmak ya da değerinin üzerinde satın almak selem sözleşmelerinde yaşanabilecek risklerdir.

Zaman (1991: 457) selem sözleşmelerinde malların kalitesine ilişkin anlaşmazlıkların uzman görüşleri ışığında bir devlet kurumu tarafından karara bağlanabileceğini belirtmiştir. Ayrıca belirlenen şartlardan daha kaliteli ürünler söz konusu olduğunda gerekli ayarlamalar yapılmalıdır.

İktisadi hayatı etkileyen birçok değişken mevcuttur. Piyasanın yapısı, kültür, inanç ve diğer bazı sosyal ölçütler iktisadi hayatı doğrudan etkilemektedir. İslam dininde yasaklanan ribâ, iktisadi geleneğe de etki etmiş ve İslamiyet'in erken dönemlerinden itibaren kullanılan finansman yöntemleri, geliştirilerek bugünkü katılım bankacılığı sistemi ortaya çıkmış ve finansal piyasalar faizsiz finansman kavramı ile tanışmıştır. Faiz unsuru yerine ortaklık kavramını faaliyetlerinin temelini yerleştiren faizsiz finansman araçları piyasadaki mikro finans ihtiyacını karşılayabilecek özellikte olması ve farklı ekonomik seviyelere hitap edebilmesinin yanında dini hassasiyetleri olan bireylerin fonlarını piyasaya kazandırması açısından geleneksel finansman yöntemlerine alternatif olma özelliği göstermektedir. Selem İslamiyet'in erken dönemlerinden beri kullanılan bir faizsiz finansman aracıdır. Tarımsal üretimin finansmanında kullanılan selem Arapça "teslim etmek peşinen vadeli ürün almak" anlamlarına gelmektedir (Aybakan, 2009). Selem Faizsiz Finans Sözlüğünde ise "ön ödemeli alım şeklinde tanımlanmıştır (faizsiz finansman sözlüğü). Ancak bu tanım eksik ve yanlış anlaşılmaya açıktır. Bu sebeple selem "peşin ödemeli ön alım" şeklinde tanımlanması daha uygun olacaktır.

Uygulamada selem tarım üreticisinin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla ürünleri hasat sonrasında teslim ettiği ve satış bedelini peşin olarak elde ettiği bir sözleşmedir. Tarımın finansmanı için uygun bir yöntem olan selemde bedelin peşinen ödenmesi, ürünlerin sonradan teslimi ve ürünlerinin niteliği konusunda risklerin mevcut olması selem için çok yönlü bir incelemeye tabi tutulmasını gerektirmektedir. Selem sözleşmesinin dini anlamda meşruiyeti yine dini kaynaklarla ortaya konmuştur. Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi 282. ayette geçen: "Ey iman edenler! Muayyen bir vadeye kadar birbirinize borç verdiğiniz zaman, onu yazın" ifadesi selem işleminin dini anlamda meşruiyetine gösterilen kanıtlardan birisidir. Ayrıca hadislerde de İslam peygamberi Hz. Muhammed tarafından Medine'de belli bir vade için selef (selem) yapıldığı ve selefin (selem) belirli bir vade, ölçü ve tartıda yapılması gerektiğini vurguladığı belirtilmiştir (Buhari, Selem, 1,2). Kısaca para peşin mal vadeli teslim şeklinde ifade edilebilen selem yöntemi bir sözleşme ile hukuken gerçekleşir. Bir sözleşmenin selem sözleşmesi olarak ifade edilebilmesi için bazı temel şartların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu şartlar şunlardır:

- Sözleşmenin yazılı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sözleşmede alım satım konu olan tarım ürünü, bu tarım ürününe ait nicel ve nitel özelliklerin belirtilmesi gerekmektedir.
- Sözleşmede ürün bedeli, ürünün teslim tarihi ve teslim yeri belirtilmelidir.
- Sözleşme gerçekleştirildikten sonra ürün bedelleri peşin olarak satıcıya ödenmelidir.
- Ürünler sözleşmede belirtilen yer ve zamanda alıcıya teslim edilmelidir.

AAOIFI'ye göre selem bedeli aslen nakit olarak belirlense de selem bedeli olarak kullanılabilen diğer unsurlar şunlardır:

- Selem bedelinin bir başka misli mal (buğday, arpa vb.) olması caizdir.
- Selem bedelinin hayvan olması caizdir.
- Bir malın kullanım hakkı belirli bir süre boyunca selem bedeli olarak devredilebilir.

AAOIFI tarafından seleme konu olamayacak mallar şu şekilde belirtilmiştir:

- "İşte şu araba" denilerek kurulan akit örneğinde olduğu bizatihi belirlenmiş muayyen bir mal selem malı olamaz.
- Arazi, bina ve ağaç gibi borç alınıp verilemeyen mallar seleme konu olamaz.
- Mücevher, antika eşya gibi değeri kişiden kişiye değişen mallar seleme konu olamaz.
- Selem malının belirli bir araziye ya da mülke ait malların selem malı olmasını şart koşturmak caiz değildir.

Literatürde farklı bazı şartlar mevcut olsa da yukarıda belirtilen şartlar selem sözleşmelerinin gerçekleşmesindeki temel şartlardır. İsteğe ve ihtiyaca göre selem sözleşmelerine çeşitli şartlar eklenebilir, farklı kurumlar selem sürecine dahil edilebilir. Çalışmanın ileriki bölümlerinde selem sürecine ilişkin ayrıntılara yer verilecektir.

2. Tarımda Finansman İhtiyacı

Tarımsal üretimin finansmanı çok yönlü olarak ele alınması gereken bir konudur. Ülkemizde tarımsal üretime ilişkin makroekonomik verilere bakıldığında bu alanda farklı finansman araçlarına ihtiyaç olduğu bir gerçektir.

İstihdam verilerine bakıldığında, ülkemizdeki işgücünün sektörel dağılımı 19,2: Tarım, %19,6: Sanayi, %7,2: İnşaat ve %54: Hizmet şeklinde gerçekleşmiştir. Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün oranı 0,9 azalmıştır (TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 27696). Oranlar incelendiğinde tarım sektörünün istihdamda önemli bir rol oynadığı açıktır.

Tarım ürünleri üretici fiyat endeksine bakıldığında ise tarım ürünleri fiyat endeksinin bir yükseliş trendinde olduğu göze çarpmaktadır. Üreticinin girdi fiyatlarındaki bu artış eğilimi tarımsal üretimi dolayısıyla da gıda enflasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 1 : Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi

Aylar (2018)	Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi	Aylar (2018)	Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi
1	9,69	9	16,09
2	8,98	10	16,02
3	7,70	11	14,37
4	6,39	12	15,89
5	8,47		
6	8,97		
7	11,72		
8	15,31		

Kaynak: TÜİK

Tarımsal üretime ilişkin en çarpıcı verilerden birisi de TÜİK tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen “Tarımsal İşletme Yapı Araştırması” sonucunda ortaya konan veri grubudur. Bu araştırma sonucuna bakıldığında, ülkemizdeki tarım işletmelerinin önemli bir kısmının ekonomik anlamda çok büyük bir hacme sahip olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucu, tarım işletmelerinin önemli bir kısmının ekonomik açıdan çok kuvvetli olmadığını ve mikro finansa ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Mikro finans, iş fikri olan ya da hâlihazırda bir işi olan, kendilerine ve ailelerine bakmakla yükümlü maddi durumu düşük kişiler için sağlanan ufak çaplı kredileri tanımlamaktadır (Abdulrahman, 2007: 38). Ayrıca mikro finans faaliyetleri sayesinde finansal hizmetlere ulaşamayan kişiler finansman sistemine entegre edilmektedir (Obaidullah, 2008 :9). Dolayısıyla TÜİK tarafından paylaşılan bu çalışma tarımın finansmanında mikro finansta dahil olmak üzere alternatif finansal hizmetlere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Tarım İşletmeleri Ekonomik Yapı Tablosu

Ekonomik büyüklük sınıfı (TL.)	Toplam işletme (%)
<6 660	21,7
6 660 - <26 640	36,3
83 250 - <333 000	12,7
333 000 - <832 500	1,4
832 500+	0,3

Kaynak: TÜİK

Tarımın GSYH içindeki payı da bizlere tarımsal üretimin ülke ekonomisi için önemini ortaya koyan başka bir veridir. Verilere bakıldığında tarımsal üretimin GSYH içindeki payının % 6'larda olduğu görülmektedir. Bu rakam tarımın büyümede önemli bir paya sahip olduğunu gösterse de bu payın artması gerekmektedir. Son olarak 2018 yılının II. Çeyreğine bakıldığında tarım sektöründe 1,5'lik bir daralma olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 3: Tarımın GSYH İçindeki Payının Yıllara Göre Dağılımı

2018 II. Çeyrek	- 1,5
2018 I. Çeyrek	6,1
2017	6,3
2016	6,4
2015	6,8
2014	6,6
2013	6,9

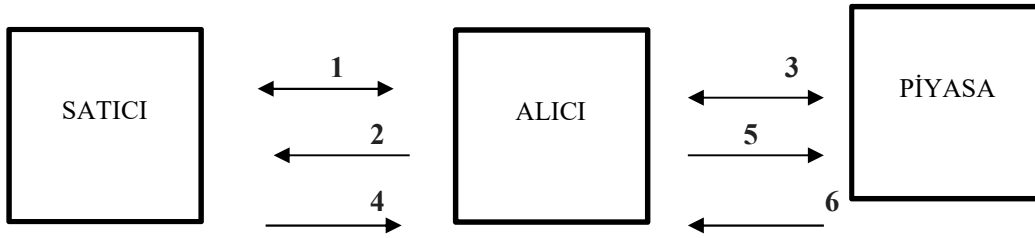
Kaynak: TÜİK

Veriler bizler için bazı sonuçları göstermektedir. Öncelikle tarımsal üretim ekonomimiz için hayati bir önem taşımaktadır. Ancak bu öneme rağmen tarımsal üretimin büyümedeki payı gittikçe azalmakta hatta 2018 yılının II. çeyreğinde tarım sektöründe bir daralma görülmektedir. Ayrıca tarımsal üretici ekonomik anlamda yeterli güce sahip değildir. Bu sonuçlar bizler için tarımsal üretime ilişkin bazı yapısal reformların gerçekleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Gerçekleştirilmesi gereken değişimlerden biri de tarımın finansman modelidir. Tarımın yalnızca geleneksel yöntemlerle finanse edilemeyeceği açıktır. Faizsiz finansman araçları tarımın finansmanında etkin bir şekilde kullanılabilir. Bu araçlardan biri de çalışmanın konusu olan selemidir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tarımda selem yöntemine ilişkin ayrıntılı bilgi sunulacaktır.

3. Selem Yönteminin Uygulaması ve Örnek Model

Selem, ürün teslimi sonra gerçekleştirilmek üzere üreticiye peşin ödeme yapılan bir sözleşme türüdür. Ürünlerin ileriki bir tarihte teslim edilmesi sebebiyle selem sözleşmesinde bazı riskler ortaya çıkabilmektedir. Bu riskleri engelleyebilmek adına selem sözleşmesinde bazı unsurların mevcut olması gerekmektedir. Bu unsurlar: Ürünün teslim edilme zamanı ve yeri; ürünün cinsi, miktarı ve kalitesi ile ürün için ödenecek bedeldir. Bahsedilen unsurların yer aldığı sözleşme gerçekleştirildikten sonra ürünleri satın alan taraf peşin olarak ürün bedelini satıcıya öder. Satıcı ileriki bir tarihte ürünleri alıcıya teslim eder. Bu süreci bir model olarak ifade edebiliriz:

Şekil 1: Selem Süreci

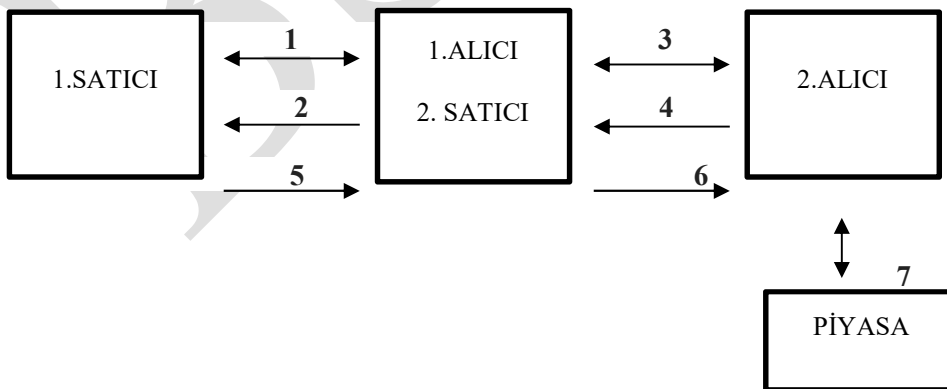

1. Alıcı ve satıcı arasında bedel, ürünün kalitesi, cinsi ve teslim şekline ilişkin bilgileri içeren selem sözleşmesi gerçekleştirilir.
2. Alıcı ürünleri sonraki bir tarihte satın almak üzere, ürünler için belirlenen bedeli peşinen öder.
3. Satıcı ürünleri piyasaya satın aldığı fiyattan bir fiyattan satmak için anlaşır.
4. Satıcı ürünleri alıcıya teslim eder.
5. Alıcı elde ettiği ürünleri piyasada anlaştığı üçüncü kişiye teslim eder.
6. Alıcı ürün bedelini tahsil eder.

En basit haliyle bu şekilde gerçekleşen selem sözleşmesi, selem esaslı kira sertifikalarıyla birlikte ya da zincirleme selem sözleşmesi şeklinde meydana gelebilir. Selem esaslı kira sertifikalarına ilişkin model çalışmanın ileriki bölümlerinde gösterilecektir. Selem işleminin alıcısının yeni bir selem işlemi ile finansal anlamda riskini azalttığı zincirleme selem süreci aşağıdaki gibidir:

1. Alıcı ve satıcı arasında bedel, ürünün kalitesi, cinsi ve teslim şekline ilişkin bilgileri içeren selem sözleşmesi gerçekleştirilir.
2. Alıcı ürünleri sonraki bir tarihte satın almak üzere, ürünler için belirlenen bedeli peşinen öder.
3. İlk selem işleminin alıcısı bir selem sözleşmesi gerçekleştirebilmek için bir başka alıcı kurumla anlaşır.
4. İlk alıcı ürünleri iletir bir tarihte teslim etmek koşulu ile ürünlerin bedelini tahsil eder.
5. Zincirleme selem işleminin ilk satıcısı ürünleri ilk alıcıya teslim eder.
6. İlk alıcı da ürünleri zincirleme selem işleminin ikinci alıcısına teslim ederek ikinci selem sözleşmesinin satıcısı konumuna gelir.
7. İkinci selem işleminin alıcısı teslim aldığı ürünleri piyasaya, satıcıya ödediği bedelin üstünde satar.

Şekil 2: Zincirleme Selem

Zincirleme selem sözleşmesi, kira sertifikası esaslı selem sözleşmeleri ile birlikte selem sözleşmelerinin risklerine karşı kullanılabilir bir yöntemdir. Ancak zincirleme selem İslam hukuku açısından uygunluğu incelenmesi gereken bir konudur. Yukarıdaki modellerde anlatılan selem sözleşmesinin tarafları, tarımsal üretim ve sonraki süreçlerde rol alabilecek tüm unsurlar olabilir. Satıcı, bireysel üretici olabileceği gibi bir kooperatif, tarımsal işletme hatta önceden bir selem işleminin alıcısı konumundaki bir kurum olabilir. Alıcı konumunda ise selem bir faizsiz finansman aracı olması sebebiyle katılım bankaları olabilir. Ancak selem sözleşmesinin alıcı tarafında Toprak Mahsulleri Ofisi

gibi bazı kamu kurumları da yer alabilir. Üstelik kamu kurumlarının selem sözleşmesinin bir tarafı olması, selem sözleşmesinde ileriki bölümlerde bahsedilecek bazı risklerin önüne geçebilmek açısından daha avantajlı olabilir.

Yukarıda bahsedilen farklı formatlarda uygulanabilecek selem yöntemi, tarımın finansmanında uygulanan geleneksel yöntemlere alternatif olabilir. Üreticiye hasat zamanından önce gerçekleştirilen peşin ödeme üreticiyi rahatlatacağı gibi selem sözleşmesinde ürünleri satın alan tarafın aynı zamanda finansmanı sağlayan taraf olması üreticinin finansman hizmetlerine ulaşması açısından süreçleri kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla üretici için alternatif oluşturan ve dini hassasiyetleri karşılayan selem, mikrofinans ihtiyacı olan üreticiler için de kullanılabilir bir yöntem olma özelliği taşımaktadır.

4. Selem Sözleşmesinin Hukuki Boyutu

Türk hukuk sisteminde selem sözleşmesine ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak 27836 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 6098 numaralı Türk Borçlar Kanunu'nun maddeleri incelendiğinde selem sözleşmesinin hukuki anlamda uygulanabilirliği ortaya konabilir. Selem sözleşmesi bir satış sözleşmesidir. Türk Borçlar Kanunu'nun ikinci kısmında yer alan "Özel Borç İlişkileri" bölümünde satış sözleşmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Kanun'un 207. Maddesi'nde satış sözleşmesi şu şekilde tanımlanmaktadır: "Satış sözleşmesi, satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir". Selem sözleşmesinde satıcı sözleşmeye konu olan tarım ürünlerinin zilyetliğini ve mülkiyetini alıcıya teslim etmekle sorumlu iken alıcı ürün bedelini ödemekle yükümlüdür. Selem sözleşmesinde alıcı ürün bedelini, ürün tesliminden önce peşin olarak öder. Ödemenin ardından sözleşmede belirlenen vadede satıcı ürünleri alıcıya teslim eder. Bu duruma ilişkin Kanun'un 207. Maddesi'ndeki hüküm şu şekildedir: "Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler". Kanun maddesi alıcı ve satıcıların borçlarını aynı anda ifa etmesi gerektiğini belirtirken, "aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça" ifadesi ile satış sözleşmesinde taraflara esneklik sunmaktadır. Dolayısıyla Türk Borçlar Kanunu selem sözleşmesinde satıcının ifasını ödemediği takdirde yerine getirmesine olanak tanımıştır.

Selem sözleşmesi bir önalım sözleşmesi olarak kabul edilebilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 237. maddesi önalım sözleşmesinin yazılı olmak şartı ile gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla alıcı ve satıcı arasında gerçekleştirilecek olan selem sözleşmesi ancak yazılı bir şekilde gerçekleştirildiği sürece hukuki olarak geçerlilik kazanabilir. Bahsedilen kanun maddeleri selem sözleşmeleri özelinde hazırlanmış kanun maddeleri değildir. Her ne kadar Türk Borçlar Kanunu selem sözleşmeleri için hukuki bir kaynak oluştursa da selem sözleşmelerine yönelik bir mevzuata ihtiyaç vardır.

5. Selem Yönteminin Barındırdığı Riskler

5.1. Sözleşme Riski

Selem sözleşmesi hazırlanırken, seleme konu olan ürünün kalite, miktar ve fiyatı doğru bir şekilde belirlenmelidir. Eğer ürünün niteliği objektif bir şekilde belirlenemezse bu selem piyasasının etkin bir şekilde işlemlerini engelleyebileceği gibi ürünlerin teslim zamanları geldiğinde yaşanabilecek hukuki problemlere de sebep olabilir. Bu sebeple selem sözleşmesi gerçekleştirilirken tüm tarafları teknik konularda aydınlayabilecek, Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak hakem niteliğindeki bir kurumun varlığı selem sözleşmelerinin daha sağlıklı bir şekilde hazırlanmasını sağlayacaktır.

5.2. Teslim Riski

Tarımsal üretimde hasat edememek gibi ciddi bir sorun mevcuttur. Bu durum selem sözleşmesinin geleceğini de tehlikeye atmaktadır. Ayrıca ürünlerin kalitesi ilk başta belirlenen şekilde olmayabilir. Sonuçta tarımsal üretimde her zaman bir risk mevcuttur. Üreticinin ürünleri belirlenen tarihte teslim edememesi ya da hasat edememesi durumunda çeşitli senaryolar gündeme gelebilir. Alıcı, ürünlerin belirlenen tarihte teslim edilememesi durumunda ödediği peşin bedeli geri isteyebilir. Ancak ürünlerin teslim tarihinden sonraki bir tarihte teslim edilebilme şansı varsa taraflar anlaşarak aynı ya da daha düşük bir bedel üzerinden ürün teslimatını gerçekleştirebilir. Ürün kalitesinde yaşanacak problemlerde ürünleri satın alan taraf ürünleri kabul etmeyebileceği gibi alıcı ile yapacağı görüşmeler sonucunda ürünler için daha düşük bir fiyat vermeyi kabul edebilir. Selem sözleşmelerinde teslim riskine karşı

teminat olarak bir mal ya da sukuk gibi menkul kıymetler selem sözleşmesinin alıcısına rehin olarak bırakılabilir. Rehın konusunun dini meşruiyeti Kur'an-ı Kerim ve hadislerle ortaya konmuştur. Bakara Suresi 283. Ayette geçen: "Şayet yolculuk halinde olur ve yazacak birini bulamazsanız, teslim alınmış rehinler yeterlidir" ifadesi İslam hukukunda ticari işlemlerde rehin kavramının bulunduğunun kanıtlarından birisidir. Ayrıca İslam peygamberi Hz. Muhammed'in veresiye satın aldığı tahıl için zırhını rehin bırakması rehin konusunun dinen meşruiyetini ortaya koymaktadır (Buhari, Selem, 6). Rehın konusu Türk hukuk sisteminde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehini Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun'un 5. maddesinde rehin hakkının kurulabileceği varlıklar şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Alacaklar
- b) Çok yıllık ürün veren ağaçlar
- c) Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar
- ç) Hammadde
- d) Hayvan
- e) Her türlü kazanç ve iratlar
- f) Başka bir sicile kaydı öngörülmeıen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar
- g) Kira gelirleri
- ğ) Kiracılık hakkı
- h) Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı
- ı) Sarf malzemesi
- i) Stoklar
- j) Tarımsal ürün
- k) Ticaret unvanı ve/veya işletme adı
- l) Ticari işletme veya esnaf işletmesi
- m) Ticari plaka ve ticari hat
- n) Ticari proje
- o) Vagon
- ö) Bu fıkrada sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları

Ürünlerin elde edilememesi ya da istenilen kalitede olmaması durumunda 14/06/2005 tarihli 5363 Sayılı "Tarım Sigortaları Kanunu" kapsamında kurulan ve sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak oldukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. (TARSİM) mevcut zararı karşılama konusunda önemli bir rol üstlenebilir. Bir başka faizsiz finansman aracı olan tekaful de teslimatın gerçekleşmemesi durumunda selem sözleşmesinin tarafları için kullanılabilir. Selem piyasasının geliştirilmesi adına kurulacak tekaful fonları selem sözleşmelerinde gerekli güvenin oluşmasını sağlayabilir.

5.3. İstismar Riski

Selem talebinde bulunan üreticinin fon ihtiyacının aciliyeti selem sözleşmesindeki alıcı tarafındaki kurum tarafından istismar edilebilir ve üretici istemediği bir sözleşmeye mecbur bırakılabilir. Selem sözleşmesinde hasat zamanından önce gerçekleşen bir satış işlemi mevcut olduğundan doğal olarak satış fiyatı piyasa fiyatının altında olacaktır. Ancak bu durum üreticinin fon talebinin istismar edilmesi için bir sebep olamaz. İstismar ihtimalinin önüne geçebilmek için çalışmanın önceki kısımlarında da bahsedildiği gibi TMO gibi kamu kurumlarının da selem sözleşmelerini gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Hatta Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde selem sözleşmelerinde kullanılacak bir fon oluşturabilir ve bu fonun kaynakları arasına başka bir faizsiz finansman aracı olan zekatta katılabilir. Ürün niteliklerinin belirlenmesi için önerdiğimiz hakem niteliğindeki kuruluş aynı zamanda sözleşmelerde belirlenen ücreti de denetleyebilir.

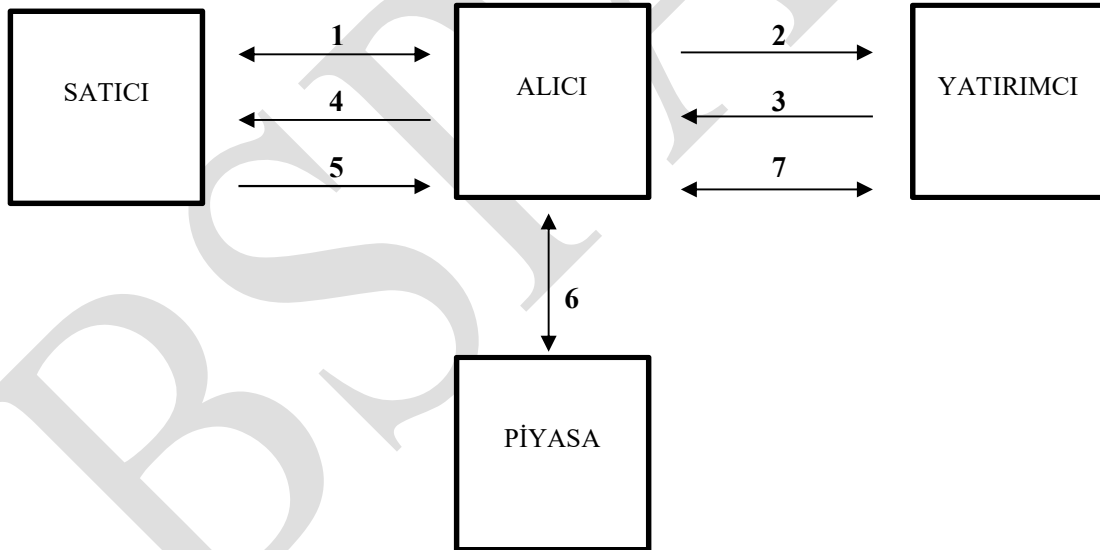
5.4. Fon Riski

Selem sözleşmesi peşin ürün alımını içeren bir sözleşmedir. Üreticinin finansman anlamında sıkıntı yaşamaması için belirlenen peşin alım işlemi, selem alıcı tarafını zorlayabilir. Ayrıca selem işleminde alıcı tarafında olabilecek kamu kurumlarının peşin alımdan kaynaklanan yükü tek başına yüklenmek istememesi durumu da ortaya çıkabilir. Bu durumda riski azaltmak ve selem işleminin

devamlılığını sağlamak adına alıcı yeni bir sözleşme ile fon açığını giderebilir. Selem alıcı tarafında olan taraf aynı ürünler üzerinden yeni bir selem sözleşmesi gerçekleştirebilir ve bu sözleşmede satıcı konumunda olabilir. Bir başka yol olarak da selem esaslı kira sertifikası ihraç edebilir. Selem esaslı kira sertifikaları ile hem selem işleminin riskleri belli ölçülerde azaltılmış olur hem de piyasadaki yatırımcı için yeni bir yatırım imkânı ortaya çıkar. Selem esaslı kira sertifikası süreci aşağıda gösterilmiştir:

- 1) Satıcı ile alıcı arasında selem sözleşmesi gerçekleştirilir.
- 2) Ürünleri peşin olarak almayı taahhüt eden taraf, selem işlemindeki fon yükünü azaltmak amacıyla piyasaya selem esaslı kira sertifikası ihracı gerçekleştirir.
- 3) Yatırımcılar kira sertifikasını satın alarak, selem işleminde alıcı tarafındaki kuruma bir anlamda selem işlemi için kaynak sağlamış olur.
- 4) Alıcı selem sözleşmesinde taahhüt ettiği bedeli, ürünleri ileriki bir tarihte teslim almak şartı ile satıcıya öder.
- 5) Sözleşmede belirlenen tarihte satıcı ürünleri alıcıya teslim eder.
- 6) Alıcı, teslim aldığı ürünleri yine piyasaya satıcıya ödediği bedelin üstünde satar. Bu fazlalık alıcının kârını oluşturur.
- 7) Alıcı elde ettiği bu kârı selem esaslı kira sertifikasını satın alan yatırımcı ile paylaşır.

Şekil 3: Selem Esaslı Kira Sertifikası

6. Tarımda Selem Yönteminin Muhasebeleştirilmesi

6.1. Tarım Ürünlerinin Muhasebeleştirilmesi

Tarımsal üretimin çıktılarının muhasebeleştirilmesi muhasebe çevrelerince üzerinde durulan bir konu olmuştur. Tarımsal üretimin farklı karakteristik özelliklere sahip olması ve tarımın çıktılarının canlı varlıklar olması sebebiyle, tarımsal üretimin muhasebeleştirilmesi önemli bir konudur. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu 2001 yılında, Tarımsal Faaliyet Standardını yayımlamıştır (UMS 41). Bu düzenlemenin ardından ülkemizde de tarımsal üretimin muhasebeleştirilmesi konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı (TMS 1, <http://www.kgk.gov.tr/>) canlı varlıkların ayrı hesap kalemlerinde gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu standardın ardından 24.02.2006 tarih ve 26090 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan TMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardı ile canlı varlıkların muhasebeleştirilmesi ile ilgili esaslar belirlenmiştir. Standardın kapsamına giren varlıklar şunlardır (TMS 41, prgf. 1, <http://www.kgk.gov.tr/>) :

- (a) Taşıyıcı bitkiler dışındaki canlı varlıklar;
- (b) Hasat zamanındaki tarımsal ürünler ve
- (c) Devlet teşvikleri.

Tarımsal üretimin konusuna girmesine rağmen standardın kapsamına almadığı durumlar şunlardır (TMS 41,prgf. 2, <http://www.kgk.gov.tr/>) :

- (a) Tarımsal faaliyetle ilgili arsa,
- (b) Tarımsal faaliyetle ilgili taşıyıcı bitkiler,
- (c) Taşıyıcı bitkilerle ilgili devlet teşvikleri
- (d) Tarımsal faaliyetlerle ilgili maddi olmayan duran varlıklar.

Standartta işletmelerin, canlı bir varlık veya tarımsal bir ürünü muhasebeleştirilmesi için gerçekleşmesi gerekli olan koşullar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (TMS 41, Prag. 10, <http://www.kgk.gov.tr/>) :

- (a) İşletmenin, söz konusu varlığı geçmiş olayların sonucu olarak kontrol etmekte olması;
- (b) Varlığa ilişkin gelecekteki ekonomik faydaların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması
- (c) Varlığın gerçeğe uygun değerinin veya maliyetinin güvenilir olarak ölçülebilmesi.

Çalışmamızda tarımda selem yönteminin muhasebeleştirilmesi uygulamasında TMS 41 ile birlikte Akdoğan ve Sevilengül (2007, ss. 46) tarafından canlı varlıkların muhasebeleştirilmesinde kullanılmak için oluşturulan örnek hesap planı kullanılacaktır. Örnek hesap planı şu şekilde oluşturulmuştur:

16- CANLI VARLIKLAR (BİYOLOJİK VARLIKLAR)

- 160 TARLA BİTKİLERİ
- 161 BAHÇE BİTKİLERİ
- 162 CANLI KÜMES HAYVANLARI
- 163 CANLI SU HAYVANLARI
- 164 CANLI BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR
- 165 CANLI KÜÇÜKBAŞ HAYVANLAR
- 168 DİĞER CANLI VARLIKLAR
- 169 CANLI VARLIKLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI

Çalışmanın sonraki bölümünde tarımda selem yönteminin, işlemin asli iki unsuru olan alıcı ve satıcı açısından muhasebeleştirilmesine ilişkin bir örnek verilecektir. Selem sözleşmelerinin alıcı tarafında bir tüketici, endüstri, katılım bankaları ya da bazı kamu kurumları bulunabilir. Örnekte selem sözleşmesinin alıcı tarafında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kullanılması uygun görülmüştür.

6.2. Selem İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Buğday üretimi gerçekleştiren X çiftçisi, finansman ihtiyacı sebebiyle Toprak Mahsulleri Ofisi'nden (TMO) selem talebinde bulunmaktadır. TMO başvuruyu değerlendirdikten sonra selem talebini kabul etmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda 10.04.2018 tarihinde buğdayın niteliği ve teslim tarihini içeren bir selem sözleşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu sözleşme ile TMO KDV hariç 50.000 TL'yi X çiftçisinin banka hesabına yatırmıştır. Sözleşme uyarınca X çiftçisi sözleşme ile niteliği belirlenen buğdayı 15.06.2018 tarihinde TMO'ya teslim etmiş ve sözleşmede belirlenen yükümlülüğünü yerine getirmiştir. TMO ise satın aldığı ürünleri KDV hariç 75.000 TL'ye ABC işletmesine satmıştır.

a) Satıcının (X Çiftçisinin) Muhasebe Kayıtları

1) Selem sözleşmesinin gerçekleştirilmesi ve ürün bedelinin banka hesabından tahsili.

102 BANKALAR	50.500
102.01. Y Bankası	
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	50.000
380.01. TMO	
391 HESAPLANAN KDV	500
Buğday satış kaydı	

Örneğin bu aşamasında satıcı konumundaki X çiftçisi her ne kadar ürünlerin bedelini tahsil etse de selem sözleşmesi tam olarak gerçekleşmediği için tahsil edilen bedeli 600 Yurtiçi Satışlar hesabı yerine, 380 Gelecek Aylara Ait Gelirler hesabına kaydedildi. Tarımsal üretimde belli bazı riskler mevcuttur. Dolayısıyla ürünlerin teslimi gerçekleşene kadar selem sözleşmesinin tam anlamıyla gerçekleştiği, satıcının tahsilinin gelir olduğu kabul edilemez. Buğday satışı sırasında hesaplanan KDV oranı 30.12.2007 tarihinde 26742 sayılı Resmi Gazete 'de yer alan "Mal Ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar" ile belirlenen % 1 olarak alınmıştır.

2) Ürünlerin Alıcıya (TMO) Teslim Edilmesi

380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	50.000
380.01. Selem Gel.	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR	50.000
600.01. TMO	
Buğdayların teslimi	

b) Alıcının (Tmo) Muhasebe Kayıtları

1) Selem sözleşmesinin gerçekleştirilmesi ve banka hesabına ürün bedelinin yatırılması.

180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	50.000
180.01. Selem Gid.	
191 İNDİRİLECEK KDV	500
102 BANKALAR	50.500
102.01. Y Bankası	
Selem sözleşmesi	

2) **Selem sözleşmesine konu olan ürünlerin teslim edilmesi.**

160 TARLA BİTKİLERİ	50.000
160.01. Buğday	
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	50.000
Ürünlerin teslimi	

3) **Elde edilen ürünlerin ABC işletmesine satılması ve ürün bedelinin banka hesabına yatırılması**

102 BANKALAR	75.750
102.01. Y Bankası	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR	75.000
600.01. ABC İşletmesi	
391 HESAPLANAN KDV	750
Buğdayların ABC işletmesine satılması	

SONUÇ

Geleneksel finansman yöntemlerine alternatif olan faizsiz finansman araçları piyasadaki atıl fonların para ve sermaye piyasalarına katılımını sağladığı gibi geleneksel finansman yöntemlerinin tek başına çare olamadığı alanlarda da etkin bir şekilde kullanılabilir. Ortaklık esasına dayanan faizsiz finansman araçları mikro finans aracı olarak da kullanılabilir. Bu durum faizsiz finansman araçlarını tüm sosyoekonomik kesimler için avantajlı bir noktaya getirmektedir. Tarıma ilişkin makroekonomik veriler ve tarımsal işletmelerin ekonomik büyüklüğü tarımsal üretimin finansmanında alternatif yöntemlere ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Faizsiz finansman araçlarından selem tarımın finansmanında etkin bir şekilde kullanılacak bir yöntemdir. Üreticinin finansman ihtiyacının karşılanması ile birlikte işlemin diğer unsurlarına da yatırım fırsatı sunan selem işlemi İslamiyet'in ilk dönemlerinde tarımın finansmanında kullanılan selem yöntemi tarımsal üretimin finansal anlamda sürdürülebilirliği için etkin bir şekilde kullanılabilir.

Selem yöntemi birçok avantajla birlikte bazı riskleri de içinde barındırmaktadır. Ürün niteliğinin belirlenmesi, teslimatta yaşanabilecek problemler, üreticinin selem talebinin istismarı ve işlemin satın alan tarafındaki unsurun fon sıkıntısı yaşaması gibi riskler selem önündeki handikaplardır. Bu riskleri aşabilmek adına selem piyasasının iyi bir şekilde organize edilmesi gerekmektedir. Tarım Ve Orman Bakanlığı'nın selem sözleşmelerinde hakem işlevi görece bir yapıyla sürece dahil olması, selem işlemini finansal risklerden koruyacak fonlar ve TARSİM'in sürece dahil olması etkin bir selem sözleşmesi için önemli adımlar olacaktır. Ayrıca elde edilen ürünlerin depolanması açısından Ürün İhtisas Borsası iyi bir çözüm olacak ve oluşturacağı tarım ürünleri piyasası sayesinde selem sözleşmesinin taraflarının bir araya gelmesini sağlayacaktır. Bu durum selem sözleşmelerinin daha kolay ve güven temelinde gerçekleştirilmesini sağlarken, zincirleme selem sözleşmelerinin gerçekleştirilmesine de olanak tanıyacaktır. Selem işleminde üreticinin finansman ihtiyacının istismar edilmemesi adına TMO gibi kamu kurumlarının sürece dahil edilmesi doğru olacaktır. Mevcut tarım borsalarını düzenlenmesi ve bu borsaların merkezi bir tarım borsasında birleştirilmesi selem piyasasının daha organize bir şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olacaktır. Selem sözleşmelerine ilişkin hukuki düzenlemelerin varlığı önemlidir ve selem yöntemine ilişkin hukuki altyapı oluşturulmalıdır.

Tarım sektörünün verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi ülke ekonomisi açısından önemli bir konudur. Üreticinin önemli maliyetlerinden biri olan finansman giderleri tarımın finansal anlamda sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Tarımın finansmanında selem yönteminin, organize ve selem sözleşmesinin yaratacağı risklere karşı alınacak önlemlerle birlikte kullanılması tarımsal üretimde verimliliğe katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ABDULRAHMAN, A. R. (2007), Islamic Microfinance: A Missing Component in Islamic Banking. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 1(2), 38-53.
- ABURAYDA, K. M. M. (2011), Rural Finance As A Mechanism For Poverty Alleviation In Sudan With An Emphasis On Salam Mode. *European Scientific Journal*, 7(26), 157-166.
- AKDEMİR, S. (2018), Faizin Yarattığı Toplumsal Sorunlara Alternatif Arayışlar: Para Peşin Mal Vadeli Selem Sözleşmelerine Yenilikçi Bir Yaklaşım. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 78-109.
- AKDEMİR, S. (2017), Faizsiz Finans Kanun Taslağına Yönelik Eleştiri Ve Öneriler: İslam İktisadi İlkelerine Göre Bir Değerlendirme. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 3(2), 161-186.
- AKDOĞAN, N. , Sevilengül, O. (2007), Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişiklikler, *Mali Çözüm Dergisi*, 84, 29-70.
- AL-HASSAN, S. , Abdul, S. (1993), Islamic Financing , Partnership Financing.
- AOIFI (2015), Faizsiz Finans Standartları. (Çev. Sabahattin Zaim Üniversitesi). İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- ATAR, A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 1029-1062.
- AYBAKAN, B. (2009), Selem TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt: 36, 402-405). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- BAKKAL, A. (2016), Katılım Bankalarında Murabaha Dışı Gelir Kaynaklarının Arttırılması. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 7-29.
- BUHARİ, Kitâbu’s Selem 1,2.
- ÇANAKCI, M. , Tunalı, H. (2018), İslami Bankacılık Sektöründe Likidite Riski Unsurlarını Belirleyen Esaslar. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(18), 90-119.
- ÇİFTÇİ, H. S. , Fidanlı, O. (2018), Katılım Bankacılığı Hizmetlerinde Pazarlama Faaliyet Ve Uygulamaları: Sektörel Uygulamalar Ve Yaşanan Problemler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 474-494.
- DCHIECHE, A. , Aboulaich , R. (2016), New Approach to Model Salam Contract for Profit and Loss Sharing. *International Journal of Applied Engineering Research*, 11(2), 909-916.
- EHSAN, A. , Shahzad, M. A. (2015), Bay Salam: A Proposed Model for Shari’ah Compliant Agriculture Financing. *Business & Economic Review*, 7(1), 67-80.
- HASSAN, M. T. (2012), Role of Islamic Banking in Agriculture Development in Bahawalpur, Pakistan. *International Journal of Learning & Development*, 2(3), 123-138.
- INJADAT, E. M. M. (2014), Futures and Forwards Contracts from Perspective of Islamic Law. *Journal of Economics and Political Economy*, 1(2), 241-252.

- KALEEM, A. , Saima, A. (2010), Bankers ' perception towards BaiSalam method for agriculture financing in Pakistan. *Journal of Financial Services Marketing*, 15(3), 215-227.
- KALEEM, A. , Wajid, R. A. (2009), Application of Islamic banking instrument (Bai Salam) for agriculture financing in Pakistan. *British Food Journal*, 111 (3), 275-292.
- KETTELL, B. (2011), Introduction to Islamic Banking and Financing, Wiley Publications, USA.
- KHAN, F. (2010), How 'Islamic' is Islamic Banking ? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 76, 805-820.
- Mal Ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar. (2007), Resmi Gazete No: 26742, 30/12/2007.
- MANOORI, M. T. , Rehman, A. ve Ishfaq, M. (2018), Feasibility of Bay Salam Finance: A Survey of The Opinions of Stakeholders. *Global Review of Islamic Economics and Business*, 6(1), 1-24.
- MOHAMMED, A. I. , Ogunbado A. F. ve Bashir, A. (2016), The Viability of Salam Finance In The Growth Of Agricultural Production In Kano State, Nigeria. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 4(12), 87-92.
- MUHAMMAD, A. , ArifZakaullah, M. (2013), Applicability of Islamic Micro-Investment Model in Kano State, Nigeria: Empirical Evidence. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 7(4), 535-542.
- OBAIDULLAH, M. (2008), Introduction to Islamic Microfinance. Hindistan: IBF Net (P) Limited.
- PUTRI, M. A. , Dewi, M. K. (2011). Developing Salam-Based Financing Product: Indonesian Islamic Rural Bank. *Business & Management Quarterly Review*, 2(4), 103-112.
- SERPAM. (2013). İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği. İstanbul: SERPAM Araştırma Notları 1.
- Türk Borçlar Kanunu (2011), T. C. Resmi Gazete, 27836, 04/02/2011.
- YUSOFF, M. , Kamdari, A. (2016), The Contract of *Bay-al-Salam* and *Bay-al-Istisna* in Islamic Commercial Law: A Comparative Analysis. Prosiding Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke-11.
- ZAMAN, S. M. H. (1991), *Bay Salam: Principles And Practical Application*. *Islamic Studies*, 30(4), 443-461.
- <http://www.tuik.gov.tr> .
- <http://aaoifi.com/>
- <http://www.kgk.gov.tr/> ,